Robert Menasse wil Europa een gezicht geven

Boeken - 16 maart 2018 - Auteur: Josta van Bockxmeer

De Europese Unie is impopulair, omdat mensen er te weinig van weten, stelt Robert Menasse. In zijn roman ‘De Hoofdstad’ probeert hij de Europese instituties een menselijk gezicht te geven. Donderdagavond presenteerde hij de Nederlandse vertaling in het Goethe Institut in Amsterdam, waar hij in gesprek ging met journalist en schrijver Jeroen Kan.

Waar begin je als je de Europese Unie grijpbaar wilt maken? Menasses boek heet niet voor niets 'De Hoofdstad', blijkt al snel. In zijn roman probeert hij een zo compleet mogelijk beeld van Brussel te schetsen, de stad die voor hem synoniem is met Europa. ‘Als je aan iemand vraagt wat voor beeld hij heeft bij Rome of Amsterdam, krijg je meteen een antwoord’, zegt hij. ‘Maar bij Brussel?’ De propvolle zaal lacht. Tijdens de avond zal nog vaker opvallen dat Menasse een abstract onderwerp als Europa humoristisch presenteert.

Door de mensen in Brussel een gezicht te geven, wil Menasse de Europese Unie dichterbij brengen. “Het is een multinationale stad. De hoofdstad van een natie zonder nationaal gevoel”, zegt hij. Als je de samenwerking van al die verschillende mensen in het klein hebt beleefd, kun je je volgens Menasse beter voorstellen hoe dat in Europa als geheel kan werken.

Als Kan suggereert dat ‘wij Europeanen’ niet erg van Europa houden, wordt Menasse boos. Volgens hem is er te weinig oog voor de transnationale problemen die we alleen met behulp van instituties zoals die van de Europese Unie kunnen oplossen. Hij zegt teleurgesteld te zijn door de linkse partijen in Europa, die het Europees parlement en de Europese Commissie vaak weinig bevoegdheden willen geven. In plaats daarvan moeten ze volgens hem met nieuwe oplossingen komen, zoals een Europese werkloosheidsuitkering.

Tweede Wereldoorlog

Wat de Europeanen in het boek verbindt, is de gedeelde geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Het sterkst komt dat naar voren als een van de hoofdpersonen uit zijn boek Auschwitz als “geboorteplaats van de Europese Commissie” wil vieren. De levens van de personages zijn gevormd door de Tweede

Wereldoorlog en de gevolgen daarvan. Het duidelijkste voorbeeld is David de Vriend, die als kind wist te vluchten uit een trein naar Auschwitz en in het Belgische verzet terechtkwam.

> “De vraag van het verzet komt steeds weer terug”

“De vraag van het verzet komt steeds weer terug”, zegt Menasse. In zijn boek blijkt dat naast de familiegeschiedenis van De Vriend uit die van de Poolse Ryszard Oswiecki, wiens vader en grootvader in het verzet zaten. De ambtenaar Martin Susman maakt in het vliegtuig mee hoe actievoerders een vluchteling bevrijden die op het punt staat gedeporteerd te worden. In Brussel rijdt hij bovendien elke ochtend mee met een groep fietsers, die op elke dubbel parkerende auto een sticker met “je staat in de weg” plakken.

Ondanks deze hoopvolle fragmenten kan de lezer bijna niet anders dan somber worden bij het verhaal van de gedeprimeerde Susman, die een baan zonder duidelijke taak heeft en zich vervreemd voelt van zijn familie van Oostenrijkse varkensboeren. De ambitieuze Griekse Fenia Xenopoulou heeft nooit geleerd wat liefde is, en wordt overvallen door paniek als ze in haar carrière op een zijspoor dreigt te raken. De vader Oswiecki kwam om in het anticommunistisch verzet, zijn grootvader in het verzet tegen de nazi’s. Oswiecki zelf pleegt in het boek een huurmoord.

Biografieën

Robert Menasse: 'Die Hauptstadt' (Berlin, 2017), 459 pagina's. Suhrkamp Verlag. ISBN: 978-3518427583 Nederlandse Vertaling: 'De Hoofdstad' (Amsterdam, 2018), 432 pagina's. Vertaler: Paul Beers, uitgeverij dee Arbeiderspers. ISBN: 9789029523677

Wat zeggen deze lotgevallen over de menselijkheid van de Europese Unie? “Wat dat betreft ben ik realist”, zegt Menasse, als hij na de lezing een sigaret rookt in de tuin. “Die mensen komen uit alle uithoeken om aan het Europese project te werken. En dat leidt tot eenzaamheid, tot absurde biografieën en wendingen in het leven.” Maar volgens de schrijver biedt dat ook kansen. Als twee mensen uit heel verschillende landen samen een kind krijgen, weet dat kind volgens hem hoe belangrijk samenwerken is. “Er ontstaat druk, maar daardoor zijn nieuwe oplossingen mogelijk.”

Menasse is zelf de zoon van een joodse vader, die in de Tweede Wereldoorlog met een ‘Kindertransport’ vanuit Oostenrijk naar Engeland werd gestuurd. Het ontheemde gevoel dat bij een familiegeschiedenis vol migratie hoort, lijkt voor

hem iets positiefs te hebben. Zo zei hij tegen weekblad Der Spiegel dat nationalisme voortkomt uit het verlangen naar een wijgevoel, ook al is het fictie. Een medewerkster van het Goethe-Institut roept hem naar binnen. Hij moet nog met de trein naar Den Haag. Voor het weekend staat een vlucht naar Leipzig gepland.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:
https://duitslandinstituut.nl/artikel/25322/robert-menasse-wil-europa-een-gezicht-geven